

Правилник о условима за планирање и пројектовање објеката у вези са несметаним кретањем деце, старих, хендикепираних и инвалидних лица

Правилник је објављен у "Службеном гласнику РС", бр. 18/97.

I. УВОДНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим правилником разрађују се урбанистичко-технички услови (у даљем тексту: услови) за планирање простора јавних саобраћајних и пешачких површина, прилаза до објеката и пројектовање објеката (стамбених, објеката за јавно коришћење и др.), као и посебних уређаја у њима, којима се обезбеђује несметано кретање деце, старих, хендикепираних и инвалидних лица (у даљем тексту: лица са посебним потребама у простору).

Члан 2.

Објекти за јавно коришћење, у смислу овог правилника јесу: болнице, домови здравља, школе, домови за старе, рехабилитациони центри, спортски и рекреативни објекти, банке, поште, пословни објекти, саобраћајни терминали, објекти за потребе државних органа и органа територијалне аутономије и локалне самоуправе и други објекти.

II. УСЛОВИ ЗА ПЛАНИРАЊЕ ПРОСТОРА И ПРОЈЕКТОВАЊЕ ОБЈЕКТА ЗА ЛИЦА СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА У ПРОСТОРУ

Јавне саобраћајне и пешачке површине

1. Тротоари и пешачке стазе

Члан 3.

Тротоари и пешачке стазе, пешачки прелази, места за паркирање и друге површине у оквиру улица, тргова, шеталишта, паркова и игралишта по којима се крећу лица са посебним потребама у простору су међусобно повезани и прилагођени за оријентацију и са нагибима који не могу бити већи од 5% (1:20), а изузетно 8,3% (1:12).

Највиши попречни нагиб уличних тротоара и пешачких стаза управно на правац кретања износи 2%.

Шеталишта у оквиру јавних зелених и рекреативних површина су добро осветљена,

означена и са обезбеђеним местима за одмор са клупама дуж праваца кретања; клупе треба да имају седишта на висини од приближно 45 cm и рукохвате на висини од приближно 70 cm изнад нивоа шетне стазе; поред клупа се обезбеђује простор површине 110140 cm за смештај инвалидских колица.

Члан 4.

Ради несметаног кретања лица у инвалидским колицима ширина уличних тротоара и пешачких стаза износи најмање 180 cm, а изузетно 120 cm, док ширина пролаза између непокретних препрека износи најмање 90 cm. Површина шеталишта је чврста, равна и отпорна на клизање. На трговима или на другим великим пешачким површинама, контрастом боја и материјала обезбеђује се уочљивост главних токова и њихових промена у правцу.

Члан 5.

У коридору основних пешачких кретања не постављају се стубови, рекламни панои или друге препреке, а постојеће препреке се видно обележавају.

Делови зграда као што су балкони, еркери, висећи рекламни панои и сл., као и доњи делови крошњи дрвећа, који се налазе непосредно уз пешачке коридоре, уздигнути су најмање 250 cm у односу на површину по којој се пешак креће.

2. Пешачки прелази

Члан 6.

Место пешачког прелаза је означено тако да се јасно разликује од подлоге тротоара.

Пешачки прелаз је постављен под правим углом према тротоару.

Пешачке прелазе опремљене светлосним сигналимa на којима коловоз прелази већи број слепих особа или особа са оштећеним видом потребно је опремити и посебном звучном сигнализацијом, а на местима где коловоз прелази већи број деце (обданиште, школа и сл.) пешачке прелазе је потребно опремити светлосном сигнализацијом са најавом и звучном сигнализацијом.

Пролаз кроз пешачко острво у средини коловоза изводи се без ивичњака, у нивоу коловоза и у ширини пешачког прелаза, а најмање 180 cm и дужине најмање 150 cm, односно у ширини пешачког острва.

За савладавање висинске разлике између тротоара и коловоза могу се користити закошени ивичњаци, са ширином закошеног дела од најмање 45 cm и максималним нагибом закошеног дела од 20% (1:5).

3. Места за паркирање

Члан 7.

Места за паркирање возила која користе лица са посебним потребама у простору предвиђају се у близини улаза у стамбене зграде, објеката за јавно коришћење и других објеката и означавају се знаком приступачности. Најмања ширина места за паркирање возила са посебним потребама у простору износи 350 cm.

Под условима из става 1. овог члана предвиђа се:

1) за јавне гараже, јавна паркиралишта, као и паркиралишта уз објекте за јавно

коришћење и веће стамбене зграде, најмање 5% места од укупног броја места за паркирање;

2) на паркиралиштима са мање од 20 места која се налазе уз амбуланту, апотеку, продавницу прехрамбених производа, пошту, ресторан и дечји вртић, најмање једно место за паркирање;

3) на паркиралиштима уз бензинске пумпе, ресторане и мотеле поред магистралних и регионалних путева 5% места од укупног броја места за паркирање, али не мање од једног места за паркирање;

4) на паркиралиштима уз домове здравља, болнице, домове старих и друге веће здравствене и социјалне установе, као и друге објекте који претежно служе лицима са посебним потребама у простору, најмање 10% места од укупног броја места за паркирање.

4. Стајалишта јавног превоза

Члан 8.

На стајалиштима јавног превоза, предвиђа се плато (перон) за пешаке ширине најмање 200 cm, а на стајалиштима у близини школских објеката, као и на стајалиштима подземне и приградске железнице, плато за пешаке ширине најмање 300 cm.

Висина платоа (перона) одговара висини првог улазног степеника возила јавног превоза или пода вагона, а када се користе возила са високим првим степеником, на висини која је до 18 cm нижа од првог степеника возила.

Прилази до објекта

Члан 9.

Прилаз до објекта предвиђа се на делу објекта чији је приземни део у нивоу терена или је мање уздигнут у односу на терен.

Савладавање висинске разлике између пешачке површине и прилаза до објекта врши се:

- 1) рампама за пешаке и инвалидским колицима, за висинску разлику до 76 cm;
- 2) спољним степеницама, степеништем и подизним платформама, за висинску разлику већу од 76 cm.

1. Рампе за пешаке и инвалидска колица

Члан 10.

Савладавање висинских разлика до 76 cm између две пешачке површине и на прилазу до објекта врши се применом рампи тако да:

1) нагиб рампе није већи од 1:20, а изузетно може износити 1:12 за кратка растојања; највећа дозвољена укупна дужина рампе у посебном случају износи 15 m; рампе дуже од 6 m, а највише до 9 m у случају да су мањег нагиба, раздвајају се одмориштима најмање дужине 150 cm (изузетно 140 cm);

2) најмања чиста ширина рампе за једносмеран пролаз износи 90 cm;

3) су рампе заштићене са спољних страна ивичњацима висине 5 cm, ширине 5-10 cm и опремљене са обе стране двовисинским рукохватима подесног облика за прихватање на висини од 70 cm, односно 90 cm; рукохвати треба да буду непрекидни и да се протежу најмање 30 cm испред почетка и иза завршетка рампе; рукохват треба да буде добро

причвршћен за зид (носач), а завршеци рукохвата да буду окренути према зиду, односно према носачу; боја шипке треба да буде у контрасту са бојом позадине;

4) је површина рампе чврста, равна и отпорна на клизање; ако су рампе предвиђене за учестало коришћење од стране лица са оштећеним видом, површине рампи могу бити у бојама које су у контрасту са подлогом;

5) се за савладавање већих висинских разлика могу у посебним случајевима из тачке 1. овог члана применити двокраке рампе са одмориштем између супротних кракова, обезбеђене оградом, рукохватима или зидовима.

2. Степенице и степеништа

Члан 11.

Степенице и степеништа прилагођавају се коришћењу лица са посебним потребама у простору тако да:

- 1) најмања ширина степенишног крака буде 120 cm;
- 2) је најмања ширина базишта 30 cm, а највећа дозвољена висина степеника 15 cm;
- 3) чела степеника у односу на површину базишта буду благо закошена, без избочина и затворена;
- 4) је површина чела степеника у контрастној боји у односу на боју базишта;
- 5) између одморишта и степеника на дну и врху степеништа постоји контраст у бојама;
- 6) приступ степеништу, заштитне ограде са рукохватима и површинска обрада базишта испуњавају услове предвиђене за рампе из члана 10. овог правилника;
- 7) површина пода на удаљености од најмање 50 cm од почетка силазног крака степеништа има различиту тактилну и визуелну обраду у односу на обраду подеста;
- 8) степеник у дну степенишног крака буде увучен у односу на површину којом се крећу пешаци испред споменутог крака.

3. Подизне платформе

Члан 12.

Савладавање висинских разлика до висине од 90 cm, у случају када не постоји могућност савлађивања ове разлике рампама, степеницама и степеништем врши се подизним платформама.

Подизна платформа предвиђа се као плато величине најмање 110x140 cm са погонским механизмом, ограђена заштитном оградом, пресвучена и опремљена материјалом који не клизи и опремљена прекидачима за позив и сигурносним уређајем.

Стамбене зграде и објекти за јавно коришћење

1. Кретање у зградама

Члан 13.

Улаз у зграду прилагођава се коришћењу лица са посебним потребама у простору, тако да:

- 1) испред улазних врата буде раван пешачки плато димензија најмање 150x150 cm;

2) је светла ширина улазних врата најмање 90 cm, а код објеката у којима је учестало кретање инвалидних лица, најмање 183 cm; најмања дубина ветробранског простора, ако се овакав простор предвиђа за случај да се спољна и унутрашња врата отварају у истом смеру износи 210 cm, а за случај да се и једна и друга врата отварају према простору ветробрана износи најмање 300 cm;

3) се ветробрански простор продужава према унутрашњем делу зграде за најмање 91 cm од равни унутрашњих врата;

4) се омогућава аутоматско отварање врата помоћу "контакт" тепиха постављеног с обе стране врата у дужини од по 152 cm, ако је предвиђен такав начин отварања врата;

5) је под ветробрана у нивоу улазног хола, односно степенишног простора зграда, а уколико се висинске разлике подова не могу избећи, оне се савладавају помоћу равног подеста у нивоу пода ветробрана који је дугачак најмање 150 cm и рампе, односно степеница, подлога мора бити отпорна према клизању, а отирачи су од чврстог материјала, постављени тако да њихова површина буде у нивоу пода;

6) су све стаклене преграде од неломљивог стакла и обезбеђене физичком запреком на висини од 90 cm и означене бојом на висини од 140 до 160 cm;

7) улаз у зграду буде наткривен увлачењем у објекат или помоћу надстрешнице, и довољно уочљив за особе оштећеног вида.

Ако зграда има више спољних улаза, услове из става 1. овог члана мора испуњавати најмање један улаз, који се означава знаком приступачности лицима са посебним потребама у простору.

Члан 14.

За несметано кретање лица са посебним потребама у простору пројектују се пешачки прилази и ходници који имају ширину од најмање 180 cm (изузетно 195 cm) за двосмерно кретање, а најмање 90 cm за једносмерно кретање у пролазима на краћим растојањима.

Ако објекат има више ходника или пролаза до исте тачке, услове из става 1. овог члана мора испуњавати најмање један од њих, који се означава знаком приступачности лицима са посебним потребама у простору.

Члан 15.

Савладавање етажних висинских разлика врши се унутрашњим степеницама и степеништима, рампама и лифтовима.

Унутрашње степенице и степеништа испуњавају услове из члана 11. овог правилника.

За савладавање етажних висинских разлика користе се првенствено двокраке и вишекраке степенице, исте дубине и висине кроз све етаже у згради.

Члан 16.

За повезивање две равне комуникацијске површине са висинском разликом до 76 cm, поред степеница могу се пројектовати рампе које испуњавају услове из члана 10. овог правилника.

Члан 17.

Савладавање етажних висинских разлика у стамбеним зградама и објектима за јавно коришћење, врши се путем лифтова, тако да:

1) прилаз лифту на нивоу улаза у зграду има слободан простор димензија најмање 150x200 cm при чему је подна површина на удаљености од најмање 50 cm од врата лифта различите тактилне и визуелне обраде у односу на околну подну површину;

2) су унутрашње димензије кабине лифта најмање 110x140 cm;

3) врата кабине лифта, која су смичућа или се отварају према спољној страни, имају ширину чистог отвора најмање 80 cm и обојена су контрастном бојом у односу на боју околног зида;

4) преклопно седиште у кабини буде постављено на висини од 50 cm и опремљено са две стране, рукохватом на висини од 90 cm;

5) команде (дугмад) буду постављене на висини од 90 до 120 cm од пода, а унутар кабине на удаљености 40 cm од угла кабине; све команде су изведене са рељефним ознакама и контрастним бојама у односу на подлогу, с тим што је команда нивоа улаза у зграду различита по додиру и боји од осталих команди на контролној табли;

6) лифт има звучну и визуелну сигнализацију за означавање спрата на који лифт стиже;

7) је подешено довољно трајање отварања врата у пуној ширини и могућност контроле отварања врата помоћу одговарајућег уређаја, ако је предвиђено аутоматско отварање и затварање врата;

8) је под кабини лифта отпоран на клизање и осветљење кабине омогућава задовољавајућу видљивост без рефлексije.

У објекту, односно улазу у објекат који има више лифтова, најмање један од њих треба да испуњава услове из става 1. овог члана и означава се знаком приступачности лицима са посебним потребама у простору.

Члан 18.

За савладавање висинских разлика до 90 cm у стамбеним зградама и објектима за јавно коришћење, ако није могућа примена степеница и степеништа или рампи, примењују се подизне платформе које испуњавају услове из члана 12. овог правилника.

За савладавање висинских разлика између спратова могу се изузетно примењивати посебни лифтови у облику седишта или платформе, који се крећу по шинама преко кракова степеништа тзв. "ескалифтови".

Члан 19.

Ширина врата за несметан пролаз инвалидских колица је најмање 76 cm. Врата ширине 85-90 cm предвиђају се ако постоји потреба окретања колица у доворотнику, ако су врата близу прага, или су улазна врата на јавним зградама, односно ако постоји већи проток људи.

Слободна маневарска површина на прилазу вратима има ширину од најмање 120 cm, а у случају уских простора, предвиђају се смичућа врата.

У стамбеним зградама и објектима за јавно коришћење могу се предвидети аутоматска врата и клизајућа аутоматска врата.

Квака и кључаоница су на висини од приближно 80 cm од пода.

Ивица врата на страни на којој се налази квака удаљена је најмање 50 cm од угла просторије, односно од избочине на зиду или друге препреке постављене усправно на раван врата, а уколико су врата аутоматска треба да буду опремљена вертикалном кваком која се повлачи надоле, дужине најмање 30 cm, која се лако хвата и чији најнижи крај лежи

приближно на висини од 80 cm изнад доње ивице врата.

Врата су визуелно лако уочљива и обележена на начин предвиђен у члану 13. овог правилника.

Члан 20.

Приликом уграђивања фиксних елемената намештаја обезбеђују се коридори за кретање ширине најмање 90 cm.

Подови у стамбеним и другим просторијама не могу имати висинске разлике нити друге препреке (прагове), а ако их имају оне не могу бити више од 2 cm и морају бити заобљених ивица.

2. Коришћење појединих просторија у зградама

Члан 21.

Ходници, предсобља и друге помоћне просторије су ширине најмање 150 cm и дужине 200 cm без опреме.

Сви пролази између соба су без прагова односно других висинских разлика.

Спаваће, дневне собе и простор за обедовање и рад у дневној соби у становима за инвалиде су најмање површине од 9 kvm, а дужина краће странице је најмање 240 cm.

Слободан простор око кухињске опреме у становима које користе особе у инвалидним колицима, треба да дозвољава маневрисање колицима, што се обезбеђује на следећи начин:

- 1) слободан простор између ивица кухињских елемената и зида износи најмање 140 cm;
- 2) коришћењем специјалних кухињских елемената који омогућавају подвлачење инвалидских колица и приступ до радних површина, судопера и штедњака;
- 3) ради лакшег премештања кухињских апарата и посуда, елементи у кухињи постављају се у облику слова Г, П или паралелном облику П.

При пројектовању санитарних просторија у објектима за јавно коришћење и становима намењеним лицима са посебним потребама у простору обезбеђује се потребан простор за несметан приступ инвалидским колицима до појединих санитарних уређаја.

Опрема санитарних просторија треба да буде једноставна и приступачна за коришћење. У санитарним објектима мора бити уграђен алармни уређај.

Члан 22.

Отвори за врата и прозоре, као и ограде на балконима и терасама у просторијама које се налазе у објектима за јавно коришћење и становима која користе лица са посебним потребама у простору, пројектују се тако да:

- 1) су светле ширине свих унутрашњих и балконских врата најмање 81 cm, а улазних најмање 91 cm;
- 2) нема прагова виших од 2 cm, што исто важи и за балконска врата;
- 3) врата, ако су застакљена, буду од неломљивог стакла или заштићена решетком, а ако је стакло ломљиво, онда врата смеју бити застакљена од висине 80 cm од пода па навише;
- 4) врата буду постављена на шарке у угловима просторије;
- 5) треба избегавати постављање врата тако да се отварају према ходницима или

просторима у којима постоји циркулација људи.

6) се велике стаклене површине у близини веома прометних простора обележавају приближно испод нивоа ока, обојеном траком или рамом;

7) се прозорски парапет поставља на највише 80 cm од нивоа пода;

8) се прозори лако отварају и затварају, а кваке на њима се постављају у висини од 90 до 120 cm од пода;

9) ограда на балконима и терасама у становима за особе у инвалидским колицима омогућава поглед у подручју 30 cm од пода па навише, а уколико ограда није транспарентна, висина нетранспарентног дела не сме прелазити 90 cm.

Члан 23.

Уређаји за управљање и регулацију инсталација у згради (склопке, прикључнице и интерфон и др.) пројектују се тако да:

1) се интерфон поставља на висини од 120 cm од пода;

2) се прекидач за светло и звонце постављају на висини од 90 cm од пода;

3) се утичнице за светилку, телевизор, телефон и друге уређаје постављају на висини од 40 cm од пода;

4) се утичнице у кухињи изнад радне плоче постављају на висини од 100 cm од пода;

5) се утичнице изнад кревета постављају на висини од 80 cm од пода;

6) се потезни аларм и потезни прекидач постављају да потезач досеже до висине од 60 до 70 cm од пода;

7) се сви уређаји постављају на удаљености од 40 cm од углова собе;

8) се сви водоводни прикључци као и одвод отпадне воде изводе до висине од 100 cm од пода;

9) ради лакшег уочавања, сви уређаји буду у контрастним бојама према подлози, а информације на њима рељефне за читање додиром;

10) се склопке за аутоматско отварање врата постављају да се врата при отварању не налазе на путу инвалидским колицима и другим помагалима за ходање, као и дечјим колицима;

11) кваке омогућавају лак прихват и окретање, како би их могле користити и особе са ограниченом снагом у рукама и шакама.

Члан 24.

У улазима стамбених зграда сандучићи за пријем поште постављају се на висини од 100 до 120 cm од пода.

3. Посебни услови за поједине објекте и елементе опреме

Члан 25.

При пројектовању болница, домова здравља, домова за старе, рехабилитационих центара, домова за одмор и сл. у просторијама у којима се предвиђа боравак лица са посебним потребама у простору, поред услова предвиђених овим правилником, потребно је предвидети:

- 1) празан простор уз кревет величине најмање 160x100 cm;
- 2) купатило уз собу;
- 3) собу опремљену алармним уређајем;
- 4) собу означену знаком приступачности на висини од 140 до 160 cm од пода.

На свакој етажи најмање једна соба мора да испуњава наведене услове.

Члан 26.

У пословним објектима, висина шалтера и продајних пунктова прилагођава се потребама лица са посебним потребама у простору и износи 80 cm

од пода, а ако у објекту постоји више пунктова или шалтера или других елемената опреме за рад са странкама, обезбеђује се најмање једна пункт који испуњава тај услов.

У објектима за јавно коришћење у којима се кретање пешака усмерава оградом, ширина приступног коридора износи најмање 90 cm.

Члан 27.

У биоскопима, конгресним салама, стадионима и сличним објектима, за потребе лица у инвалидским колицима предвиђају се посебна места за смештај инвалидских колица, чије су димензије најмање 90x140 cm, с тим да је под изведен без нагиба, од материјала отпорног на клизање. Ова места се предвиђају поред пролаза односно у близини улаза и видно су обележена, а могу бити и груписана.

Члан 28.

У јавним спортским и рекреативним објектима, купалиштима и игралиштима за потребе лица са посебним потребама у простору предвиђају се посебно означене кабине за пресвлачење, чије су минималне димензије 140x160 cm, са вратима широким најмање 81 cm која се отварају према спољној страни, а опремљене су одговарајућим алармним уређајем и уређајем за принудно отварање врата са спољне стране и у којима постоји вешалица за одећу на висини од 140 cm, да нема ивица на поду које су више од 2 cm, од чега се изузима обрада ивице базена за пливање, у дужини од најмање 150 cm са банкином висине 50 cm а ширине 30 - 40 cm.

Члан 29.

Јавне телефонске говорнице које су прилагођене потребама лица са посебним потребама у простору испуњавају следеће услове:

1) под кабине, односно простора у непосредној близини телефонског апарата је на висини највише 2 cm у односу на приступни пешачки плато чије су димензије 150x150 cm, а ако је висинска разлика до 8 cm у односу на приступни пешачки плато потребно је приступ обезбедити рампом.

2) ако је телефонски апарат смештен у кабинџ, димензије кабине су 90x110 cm, а врата кабине се отварају према спољној страни и имају ширину најмање 80 cm;

3) телефонски апарат је постављен на висини од 100 до 120 cm;

4) у непосредној близини апарата, односно у кабинџ је постављено преклопно седиште на висини од 50 cm.

Други уређаји и опрема за ПТТ саобраћај пројектују се на висини од 100 до 120 cm од

пода.

Члан 30.

У јавним WC-има и WC-има у објектима за јавно коришћење (хотелима, ресторанима са више од сто места, домовима здравља, школама, факултетима, и др.) у којима је обавезно извођење четири или више кабина, најмање по једна кабина у мушком и женском делу WC-а пројектује се у складу с условима из овог правилника.

Кабина се пројектује тако да:

- 1) улазна врата у кабину буду ширине 90 cm;
- 2) се у кабини предвиде вешалице за одећу на висини од 120 cm од пода;
- 3) се на улазним вратима кабине поставља знак приступачности на висини од 140 до 160 cm.

4. Системи за оријентацију

Члан 31.

Знакови и табле за обавештавање и натписне плоче (у даљем тексту: знакови су видљиви, читљиви и препознатљиви.

Знакови у смислу става 1. овог члана су:

- 1) знакови за оријентацију (скице, планови, макете и др.);
- 2) путокази;
- 3) функционални знакови, којима се дају обавештења о намени појединих простора (паркиралишта, гараже, лифтови, санитарне просторије и др.).

Знакови на зидовима се постављају на висини од 140 cm до 160 cm изнад нивоа пода или тла, а ако то није могуће, мора се обезбедити да текст одговара растојању погодном за читање.

Знакови су добро учвршћени, а ради отклањања рефлексије, могу бити рељефни - избочени и правилно постављени у односу на извор светлости.

Висина слова на знаковима не сме бити мања од 1,5 cm за унутрашњу употребу, односно 10 cm за спољашњу употребу.

Члан 32.

Препознавање врата, степеница, рампи лифтова и пролаза, опрема за противпожарну заштиту, опреме за спасавање и путева за евакуацију врши се употребом контрастних боја одговарајућим осветљењем и обрадом зидова и подова.

Ради побољшања пријема звука за особе које користе слушне апарате, у јавним просторијама се могу постављати индукционе петље, бежични инфрацрвени системи или друга техничка средства за појачање звука.

III. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 33.

Приликом реконструкције постојећих објеката примењују се одредбе овог правилника ако то дозвољава локација, конструкција и други услови грађана.

Члан 34.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".